

УДК [330.322.2:338.436(477)]:339.92

Однорог М. А.

*к. е. н., завідуючий економічного відділення,**Технологічно-економічний коледж**Білоцерківський національний аграрний університет*

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ГЛОБАЛІЗАЦІЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті розглянуто основи та інструменти інвестиційної діяльності аграрних підприємств, як основного фактора їх економічного зростання і підвищення ефективності в умовах глобалізації. Особливу увагу присвячено таким інструментам як банківське кредитування і менеджмент.

Ключові слова: глобалізація, транснаціональні корпорації, інвестиції, інвестиційні інструменти, інвестиційна діяльність, кредитування, аграрні підприємства.

Постановка проблеми. Одна з основних проблем українського сільського господарства в умовах глобалізації – це недостатня інвестиційна активність аграрних підприємств. Аграрні підприємства є основними суб'єктами, через які можуть здійснюватися інвестиції в сільському господарстві. У свою чергу, інвестиційна діяльність аграрних підприємств здійснюється через використання певних інструментів. Тому аналіз можливих інструментів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та обґрунтування їх ефективного використання є тим фактором, який дозволить активізувати інвестиційну діяльність у сільському господарстві, тобто збільшити шанси залучення інвестицій та підвищити рівень управління ними. Серед всіх інструментів інвестиційної діяльності аграрних підприємств особливе місце займає банківське кредитування, як таке, що може бути використане ними в першу чергу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню дослідження формування інвестиційних ресурсів в сільському господарстві України присвячені роботи як зарубіжних вчених Колеман Д., Фуллер Б., Херстейн Р., Джоргенсон Д., Крелле В., Лернер Д., Мегінсон В., Ромер П., Шмідт Р., Солоу Р., так і вітчизняних Балабанов І. Т., Бланк І. О., Горьовий В. П., Гуткевич С. О., Задоя А. А., Захарчук О. В., Кісіль М. І., Коденська М. Ю., Чабан В. Г., Ліпсіц І. В., Лукінов І. І., Юхименко П. І., Підлісецький Г. М., Кропивко М. М., Саблук П. Т. та інші.

У зазначених дослідженнях зачіпаються питання формування інвестиційних ресурсів в сільському господарстві і розглядаються можливі інструменти інвестиційної діяльності на рівні підприємства. Аналізуються проблеми стратегічних напрямків інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства, оцінюються кредитоспроможність аграрних підприємств і такі інструменти їх інвестиційної діяльності як фінансовий лізинг, кредитне страхування, прямі іноземні інвестиції, заходи мінімізації інвестиційних ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій на тему проблеми використання інструментів інвестиційної діяльності в аграрних підприємствах показує недостатнє вивчення питань класифікації та комплексного застосування цих інструментів. Тому існує потреба в поглибленому обґрунтуванні можливих інструментів інвестиційної діяльності на рівні аграрних підприємств та дослідженні напрямів їх формування та комплексного функціонування.

Постановка завдання. Метою є дослідження комплексного використання інструментів інвестиційної діяльності аграрних підприємств, розкриття їх змісту та значення як важливого чинника підвищення конкурентоспроможності в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. У глобальній спеціалізації Україна має унікальне місце. Жодна країна світу не має таких сільськогосподарських земельних ресурсів як Україна. Ця унікальність може виразитися простим обчисленням. Якщо в Україні є четверта частина світових запасів чорноземів, а кількість населення країни – 45 мільйонів чоловік, а інші 75% чорноземів належать 7 мільярдам населення Землі. В абсолютних числах ці співвідношення мають такий вигляд – на жителя України припадає 0,5 гектарів чорноземів, а на всіх інших жителів планети – близько 0,013 гектарів в розрахунку на людину. Таким чином, Україна має забезпеченість чорноземами майже в 40 разів вище в порівнянні з іншою частиною світу. Звичайно ж, цей фактор потрібно враховувати при розробці напрямів розвитку аграрної економіки України.

Однак на сьогоднішній день існує парадоксальна ситуація в сільському господарстві України щодо його продуктивності, яка майже в три рази нижче в порівнянні з країнами Західної Європи та Північної Америки. Якщо в Україні врожайність зерна і продуктивність корів становлять 2,5 – 3,0 т відповідно на гектар і на корову, то в розвинених країнах ці показники становлять 7 – 8 т [3].

Однією з головних проблем, з якою стикається Україна, є низька якість управління на всіх рівнях – від підприємства до уряду. Процес глобалізації особливо характеризує саме цей ключовий елемент господарської діяльності. В першу чергу, це стосується транснаціональних корпорацій, які швидко завойовують національні ринки і впливають на всі сегменти економіки. Дотримання стандартів якості продукції – ключовий фактор завоювання цих ринків з боку транснаціональних компаній, який досягається завдяки нововведенням в управлінні та маркетингу. Всі знають існуючі стандарти якості, наприклад ISO9000, ISO14000, ISO17025, ISO22000 та інші. Ці стандарти ставляться до всіх видів господарської діяльності компаній – від технологічних процесів до якості управління. Існує дуже висока конкуренція між цими компаніями, яка, по суті, не залишає місця на ринку для національних компаній – занадто висока якість продукції, управління і величезні фінансові потоки, які можуть забезпечити лише транснаціональні компанії.

В існуючій ситуації лише впроваджуючи нові технології виробництва та менеджменту в підприємствах агропромислового комплексу України можна добиватися підвищення продуктивності використовуваних ресурсів і, як наслідок, підвищення конкурентоспроможності продукції, а для цього потрібні істотні інвестиції [2, с. 155]. Один з основоположників сучасної теорії розвитку сільського господарства, лауреат Нобелівської премії (1979 р.) Теодор Шульц зазначав, що значне зростання продуктивності в сільському господарстві можливе лише через зміни в технології – впровадження у виробництво нової техніки, використання кращого насіння, більш ефективних джерел енергії, більш дешевих засобів захисту рослин і тварин, добрив. Він звертав увагу на те, що інвестиції в такі напрями як сільськогосподарські дослідження, виробництво нових ресурсів для сільського господарства та освіта фермерів забезпечать технічні зміни в галузі, а звідси – і ріст продуктивності та ефективності. Тому важливим фактором забезпечення зростання конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на внутрішньому і зовнішніх ринках, а також ефективності аграрних підприємств України, є їх технологічне переозброєння. Це означає впровадження новітніх технологій виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції. У свою чергу, для впровадження новітніх технологій виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції потрібні відповідні кошти у вигляді інвестицій.

Якщо розглядати весь комплекс актуальних питань і проблем, які стоять сьогодні перед підприємствами аграрно-промислового комплексу (АПК) України, то

всі їх можна звести до двох груп – макроекономічні та мікроекономічні. До макроекономічних факторів, які безпосередньо впливають на інвестиційну діяльність аграрних підприємств, слід віднести політику Національного банку України, зокрема визначення облікової ставки за кредити, політику уряду щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, зокрема, розвитку підприємництва та забезпечення ефективної судової системи [7, с. 78]. Основна проблема на мікроекономічному рівні, рівні підприємств – це відсутність або недостатня кількість коштів для поповнення оборотних і відновлення основних засобів виробництва. Всі інші проблеми можна розглядати через призму цієї найактуальнішої проблеми. Звичайно ж цю проблему слід розглядати в поєднанні з необхідністю підвищення ефективності діяльності підприємств АПК. Кредитори або інвестори вкладатимуть кошти лише за умови їх ефективного використання, а це означає впровадження нових технологій виробництва продукції. Вкладати кошти в застарілі, низькоєфективні технології не доцільно.

Відповідно до чинного вітчизняного законодавства під інвестиціями розуміються усі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкт підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Таким чином, інвестиції – це вкладання коштів у рухоме і нерухоме майно, придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів, банківські кредити та депозити, придбання або створення нематеріальних активів в капіталі інших підприємств. Процес інвестування являє собою інвестиційну діяльність, яка здійснюється шляхом використання певних інвестиційних інструментів. Інвестиційні інструменти є важливою складовою загального інвестиційного механізму, який функціонує на будь-якому аграрному підприємстві [10, с. 71]. Без їх використання сільськогосподарським виробникам проблематично здійснювати залучення, контроль і управління власними інвестиційними ресурсами. Від того, наскільки ефективно будуть використані інвестиційні інструменти у зазначеному процесі, залежить успішність господарської діяльності аграрного підприємства.

Структурно інструменти інвестиційної діяльності можна подати в наступному вигляді. На нашу думку, інструмент інвестиційної діяльності слід розглядати у двох площинах – як інвестиційний ресурс і як елемент управління діяльністю підприємства. Тому ми вважаємо, що такі інструменти інвестиційної діяльності підприємств є комплексними. Можна виділити дві групи таких комплексних інструментів інвестиційної діяльності підприємства – фінансові та нефінансові. У свою чергу

фінансові інструменти поділяються на банківське кредитування, лізинг та власні кошти підприємства, а нефінансові – на технологічні, організаційні та управлінські.

Високий ризик кредитування аграрних підприємств пов'язаний з низькою ефективністю їх роботи, нестабільністю виробництва (коливання обсягів по роках в два і більше разів), відсутністю необхідної ліквідної застави, низьким рівнем менеджменту в цих підприємствах, відсутністю позитивної кредитної історії [11, с. 36]. Разом з цим, необхідність придбання техніки називається фермерами та іншими сільськогосподарськими виробниками основною метою отримання кредитів. Хоча насправді основна частина кредитів використовується на закупівлю пального та мастил, а також на засоби захисту рослин та посівного матеріалу.

За оцінками експертів, дефіцит поточного аграрного фінансування в Україні оцінюється в сумі 8,7 млрд. доларів США. Не беручи до уваги перспективність потенціалу аграрного сектора, банківська система на даний момент зосередила своє фінансування на великих аграрних формуваннях і не проявляє намірів щодо інвестиційного нарощування в сегменті малих і середніх аграрних підприємств. Більшість аграрних підприємств з площею до 2000 гектар орних земель через низькі платоспроможність і прибутковість виробництва, некваліфікований менеджмент не можуть забезпечити стабільної кредитоспроможності, і як результат – отримати доступ до кредитних ресурсів [12, с. 58].

Серед причин низької ефективності ведення господарської діяльності особливо слід виділити низький рівень менеджменту і кваліфікації управлінців аграрних підприємств. Досить часто можна спостерігати коли два господарства, які знаходяться поруч, мають однакові зовнішні умови, а результати господарювання в них різночисто відрізняються. Досвід показує, що при відсутності адекватної освіти (99% фермерів і керівників господарств отримало освіту в колишньому Радянському Союзі, яка не відповідає вимогам ринкової економіки) основою успішного менеджменту є природні здібності та досвід роботи. Середній вік успішних менеджерів складає близько 50 років, з яких понад 30 років вони пропрацювали в сільському господарстві.

Висновки. Таким чином, в умовах глобалізації та підвищення глобальної конкуренції важливим інструментом господарської діяльності аграрних підприємств України є інвестування. Однак, в сільському господарстві України існує проблема дефіциту інвестиційних ресурсів. Причини такого стану речей можна об'єднати в дві групи. Перша група стосується макроекономічного регулювання економіки, зокрема, політики національного банку щодо формування кредитних ресурсів та облікової

ставки за кредит, політики уряду України щодо створення сприятливого інвестиційного клімату (розвитку підприємництва та забезпечення функціонування ефективної судової системи). Друга група причин стосується рівня підприємств. Серед них особливо слід виділити інструменти інвестиційної діяльності, через які підприємство залучає інвестиції і керує ними. До таких інструментів в першу чергу відносять банківське кредитування і менеджмент.

Список використаної літератури

1. Артиш В. І. Особливості органічного агровиробництва в концепції сталого розвитку АПК України / В. І. Артиш // Економіка України. – 2012. – № 7. – С. 19-23.
2. Бабич Ю. А. Кредитування аграрного сектору економіки у розвинутих країнах світу / Ю. А. Бабич // Економіка України. – 2012. – № 4. – С. 155-161.
3. Банєва І. О. Організаційно-економічний зміст та структура адаптивного механізму в трансформаційний період розвитку сільськогосподарських підприємств / Банєва І. О. // Ефективна економіка. – 2012. – № 5. - С. 34.
4. Безуглий М. Д. Стан, основні тенденції розвитку сільського господарства України протягом 2011 року та напрями розвитку в 2012 р. / М. Д. Безуглий, С. М. Кваша // Економіка України. – 2012. – № 4. – С. 3-13.
5. Білоног Т. В. Управління інвестиційними проектами промислового підприємства на засадах програмно-цільового методу / Т. В. Білоног // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 106-110.
6. Гаман П. І. Державний вплив на функціонування інвестиційного ринку в Україні // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 23. – С. 84-86.
7. Гончарук А. Науково-практичні аспекти прийняття варіативних інвестиційних рішень / А. Гончарук. // Економіка України. – 2011.– № 6. – С. 78-85.
8. Дишко І. Ю. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій / І. Ю. Дишко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С. 102-107.
9. Затонацька Т. Г. Підвищення ефективності реалізації державних інвестиційних програм в Україні / Т. Г. Затонацька, О. А. Шиманська // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 86.

10. Іртищева І. О. Інтелектуально-інноваційний розвиток інфраструктури як концепція економічної сталості агропродовольчої сфери / І. О. Іртищева, Т. В. Стройко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 1. – С. 71-78.
11. Кісіль М. І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М. І. Кісіль // Економіка України. – 2012. – № 9. – С. 36-39.
12. Коденська М. Ю. Аграрно-промислове виробництво в сучасному ринковому середовищі / М. Ю. Коденська, Н. М. Василець // Вісн. Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. – 2002. – № 3. – С. 58-63.
13. Мазур Г. Ф. Удосконалення механізму державного регулювання та стимулювання розвитку агропромислового виробництва / Г. Ф. Мазур // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 21-25.
14. Саблук П. Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період: доп. на 10-х річних зборах Всеукр. конгресу вчених екон.-аграр., 10-11 квіт. 2008 р. // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19-37.
15. Pirc X. Managing high technology companies Belmont / Pirc X. – N. Y., 1983. – P. 7.
16. Solow R. M. A contribution to the Theory of Economic Growth / R. M. Solow // Quarterly journal of Economics, 1956. – P. 3-4.

ОДНОРОГ М. А. ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ГЛОБАЛИЗАЦИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены основы и инструменты инвестиционной деятельности аграрных предприятий, как основного фактора их экономического роста и повышения эффективности в условиях глобализации. Особое внимание посвящено таким инструментам как банковское кредитование и менеджмент.

Ключевые слова: глобализация, транснациональные корпорации, инвестиции, инвестиционные инструменты, инвестиционная деятельность, кредитование, аграрные предприятия.

ODNOROH M. A. INVESTMENT ACTIVITIES AND THE GLOBALIZATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE

The grounds and instruments of investment activity of agricultural enterprises, as a main factor of their economic growing and increase of efficiency in conditions of globalization, are considered in the article. Special attention is given to such instrument as a bank crediting and management.

Keywords: globalization, transnational corporations, investments, instruments of investments, investment's activity, crediting, agricultural enterprises.